

Η Ανεξέλεγκτη Διάθεση Αποβλήτων στην Ελλάδα - Αποκατάσταση - Ζητήματα Εφαρμογής

Συγγραφέας: ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΠΟΣΔΟΓΙΑΝΝΗ

Συγγραφέας: ΑΝΤΩΝΙΝΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΟΓΛΟΥ

1. Εισαγωγή

Ο σύγχρονος τρόπος ζωής του δυτικού, τουλάχιστον, κόσμου χαρακτηρίζεται από αστικοποίηση, εκβιομηχάνηση και υπερκατανάλωση. Μία από τις κύριες επιπτώσεις αυτών, με σημαντική επιβάρυνση, για το φυσικό αλλά και το ανθρωπογενές περιβάλλον, είναι η συσσωρευμένη παραγωγή απόβλητων. Η διαχείριση τους είναι ένα σημαντικό κομμάτι της περιβαλλοντικής προστασίας, που υπηρετεί τη δημόσια υγεία και συμβάλλει στην εξοικονόμηση πρώτων υλών και ενέργειας. Ο όγκος των απορριμμάτων που παράγουμε, αυξάνεται συνεχώς, λόγω της διαρκούς επιτάχυνσης του ρυθμού ανάπτυξης.

Ειδικότερα, η διάθεση των αποβλήτων συνδέεται με τη ρύπανση - μόλυνση και υποβάθμιση των υδάτινων πόρων, λόγω της παραγωγής στραγγισμάτων, όπως και με τη ρύπανση της ατμόσφαιρας και τις επιπτώσεις στο κλίμα λόγω της έκλυσης, μεταξύ άλλων, αερίων του θερμοκηπίου (μεθάνιο και διοξείδιο του άνθρακα). Επιπλέον, η μη ορθή διαχείριση των αποβλήτων εμποδίζει την ανάκτηση πολύτιμων υλικών που χάνονται στους χώρους ταφής.

Η Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική εστιάζει στο σχεδιασμό, εγκατάσταση και λειτουργία χώρων ελεγχόμενης απόθεσης των στερεών αποβλήτων, μέσω εφαρμογής της μεθόδου της υγειονομικής ταφής. Επισημαίνεται ότι και όλες οι άλλες μέθοδοι διαχείρισης των στερεών αποβλήτων (θερμικές μέθοδοι, μηχανική διαλογή, βιολογικές μέθοδοι) οδηγούν στην παραγωγή καταλοίπων για τα οποία, σε κάθε περίπτωση, είναι απαραίτητη η τελική διάθεση. Η Οδηγία 1999/31/ΕΚ περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων αποσκοπεί στην κατά το δυνατόν πρόληψη ή μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της υγειονομικής ταφής στα επιφανειακά και υπόγεια ύδατα, το έδαφος, την ατμόσφαιρα και την ανθρώπινη υγεία. Η ως άνω Οδηγία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με την ΚΥΑ 29407/3508/2002 (ΦΕΚ Β 1572/16.12.2002) «*Μέτρα και όροι για την υγειονομική ταφή των αποβλήτων*».

Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα των αποβλήτων στηρίζεται στην ιεράρχηση των επιλογών διαχείρισης των αποβλήτων: ιεράρχηση πέντε σταδίων, σύμφωνα με την οποία, η πρόληψη αποτελεί την προτιμώμενη επιλογή, ακολουθούμενη από την επαναχρησιμοποίηση, την ανακύκλωση και άλλες μορφές ανάκτησης, με τη

διάθεση σε χώρους υγειονομικής ταφής να αποτελεί την ύστατη λύση. Το 2015[1], η ΕΕ ενέκρινε σχέδιο δράσης για τη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία στο πλαίσιο της οποίας πρέπει να γίνεται επαναχρησιμοποίηση των πόρων σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο βαθμό, ενώ τα υπολειμματικά απόβλητα σκοπεύεται να καθίστανται σχεδόν μηδενικά. Προκειμένου να στηρίξει τη μετάβαση της ΕΕ σε μια κυκλική οικονομία, η οδηγία (ΕΕ) 2018/850 τροποποίησε την οδηγία 1999/31/ΕΚ, θέσπισε περιορισμούς στην υγειονομική ταφή, από το 2030, για όλα τα απόβλητα που είναι κατάλληλα για ανακύκλωση ή ανάκτηση άλλων υλικών ή ενέργειας και επιδιώκει μείωση της ποσότητας των αστικών αποβλήτων που καταλήγουν σε χώρους υγειονομικής ταφής στο 10% έως το 2035.

Στην Ελλάδα οι τεχνικές προδιαγραφές για τη συλλογή, μεταφορά και διάθεση των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ) είχαν ήδη τεθεί με την υγειονομική διάταξη Ε1b/301/1964 (ΦΕΚ Β 63/14.02.1964) και με το νόμο 1650/86 (ΦΕΚ Α 160/16.10.1986) ενσωματώθηκαν, αρχικά, οι αρχές του Ευρωπαϊκού δικαίου για τη διαχείριση των αποβλήτων. Ωστόσο, πολλές περιοχές της χώρας στερούνται οργανωμένων Χώρων Υγειονομικής Ταφής (ΧΥΤ) και είναι πολύ μεγάλος ο αριθμός των θέσεων, όπου γίνεται ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων. Ενδεικτικές του προβλήματος είναι οι επανειλημμένες καταδίκες της χώρας από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, λόγω ανεξέλεγκτης διάθεσης στερεών αποβλήτων[2].

Σύμφωνα με τον Εθνικό Σχεδιασμό (ΕΣΔΑ) και τους Περιφερειακούς Σχεδιασμούς Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ), βασική προτεραιότητα και στόχος είναι η παύση λειτουργίας και η αποκατάσταση του συνόλου των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων (ΧΑΔΑ).

Η Ελλάδα έχει υιοθετήσει Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία και εναρμόνισε τη νομοθεσία της με τις αρχές της κυκλικής οικονομίας. Βασική προτεραιότητα και στόχος είναι η παύση λειτουργίας και η αποκατάσταση του συνόλου των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων. Σύμφωνα με την έκθεση της αξιολόγησης περιβαλλοντικών επιδόσεων από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), η Ελλάδα την τελευταία δεκαετία έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα για το κλείσιμο των παράνομων χωματερών. Ωστόσο, το 80% των αστικών αποβλήτων καταλήγει σε χώρους υγειονομικής ταφής, και είναι απίθανο να επιτευχθεί ο στόχος του 50% για την επαναχρησιμοποίηση/ανακύκλωση στην Ελλάδα έως το 2020. Στα μέσα του 2018, περισσότεροι από 50 χώροι διάθεσης αποβλήτων δεν πληρούσαν τις απαιτήσεις της ΕΕ. Παράλληλα, εξακολουθούν να υφίστανται μεγάλες ελλείψεις όσον αφορά τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων[3].

Η διαχείριση των ΑΣΑ, που αποτελεί ευθύνη των ΟΤΑ Α΄ βαθμού και των φορέων διαχείρισης, παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα. Παραμένοντας επικεντρωμένοι στην

«εύκολη λύση» της ταφής των αποβλήτων, οι αρμόδιοι φορείς εμποδίζουν την ανάκτηση πολύτιμων υλικών που χάνονται στους χώρους ταφής. Όπως, θα αναλυθεί κατωτέρω, η υιοθέτηση αυτού του μοντέλου διαχείρισης, συντείνει στη διαιώνιση του προβλήματος της δημιουργίας ΧΑΔΑ.

Από την έναρξη λειτουργίας του ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί, και συνεχίζει να λαμβάνει, σημαντικό αριθμό αναφορών, από διάφορες περιοχές τη χώρας, που σχετίζονται με την ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων, τη συνακόλουθη συστηματική υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την πρόκληση πυρκαγιών[4].

Το παρόν άρθρο βασίζεται στην εμπειρία που έχουν αποκομίσει οι συντάκτριές του στα ζητήματα διαχείρισης αποβλήτων από σχετικές αναφορές που κατατίθενται προς εξέταση στον Συνήγορο του Πολίτη και αποτελεί μια επισταμένη ανάλυση των θεματικών που συνδέονται με τους ΧΑΔΑ. Η συνολική θεώρηση της Αρχής για τα θέματα διαχείρισης Αποβλήτων έχει αποτυπωθεί στην Ειδική Έκθεση του 2020 «*Η Διαχείριση των αποβλήτων*»[5] που δημοσίευσε ο Συνήγορος του Πολίτη, και αποτέλεσε ένασμα για την παρούσα μελέτη.

2. Έννοια ΧΑΔΑ

Ως ΧΑΔΑ εννοείται ο χώρος στον οποίο συντελείται ανεξέλεγκτη απόρριψη στερεών αποβλήτων. Οι ΧΑΔΑ λειτουργούν χωρίς προδιαγραφές υγειονομικής διάθεσης αποβλήτων και χωρίς αδειοδότηση, κυμαίνονται δε από τοπικές σημειακές απορρίψεις στερεών αποβλήτων έως εκτάσεις πολλών δεκάδων στρεμμάτων.

Δεν είναι λίγες οι φορές που στο πλαίσιο της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου του Πολίτη έχουν τεθεί ζητήματα ως προς την έννοια του όρου ΧΑΔΑ, ιδίως όταν αναφύονται θέματα υποχρεωτικής αποκατάστασης αυτών από τους Δήμους. Καθίσταται ως εκ τούτου αναγκαίο να διευκρινιστεί, κατά το δυνατό, ο συγκεκριμένος όρος προκειμένου να προσεγγίσουμε το αντικείμενο έρευνας με ακρίβεια.

Είναι σαφές ότι δεν υφίσταται διάταξη νόμου που να ορίζει τον όρο «ΧΑΔΑ». Εντούτοις, η λεκτική και τελεολογική ερμηνεία αυτού μας οδηγεί στο εξής συμπέρασμα: ως Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων εκλαμβάνονται γενικά οι θέσεις που παρανόμως – χωρίς δηλαδή να συντρέχουν οι απαιτούμενες προϋποθέσεις – απορρίπτονται απόβλητα. Το είδος των αποβλήτων, ο όγκος, ο υπαίτιος της πράξης και το ιδιοκτησιακό καθεστώς της τοποθεσίας, δεν προκύπτει να αποτελούν συστατικά εννοιολογικά στοιχεία προκειμένου να χαρακτηριστεί μια θέση ως ΧΑΔΑ.

Για παράδειγμα η δημιουργία μιας χωματερής ξεκινάει σε πολλές περιπτώσεις, από την ανεξέλεγκτη διάθεση Αποβλήτων Εκσκαφών Κατασκευών και Κατεδαφίσεων

(ΑΕΚΚ) ή κλαδεμάτων και εξελίσσεται σε χώρο απόρριψης κάθε είδους αποβλήτων. Παρ' όλα αυτά η Ανεξάρτητη Αρχή έχει αντιμετωπίσει, σε αρκετές περιπτώσεις, την άρνηση παραδοχής των Δήμων για την ύπαρξη ΧΑΔΑ στην επικράτειά τους, λόγω του είδους ή του όγκου των αποβλήτων, καθώς, υποστηρίζουν αφενός ότι η ανεξέλεγκτη απόρριψη των παραπάνω ροών δε δημιουργεί χωματερή (ακόμα και αν συνυπάρχουν και άλλες ροές αποβλήτων), αφετέρου ότι δεν είναι αυτοί που χρησιμοποιούν τον εν λόγω ΧΑΔΑ.

Προκειμένου να γίνει αποτελεσματικότερη η διαχείριση των αποβλήτων στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τον Ευρωπαϊκό Κατάλογο Αποβλήτων (ΕΚΑ) (απόφαση 2000/532/ΕΚ, όπως έχει τροποποιηθεί με τις 2001/118/ΕΚ, 2001/119/ΕΚ και 2001/573/ΕΚ). Κατά τον ορισμό του άρθρου 2 της ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508/2002 (ΦΕΚ Β 1572/16.12.2002) ως «απόβλητο» εννοείται κάθε ουσία ή αντικείμενο που περιλαμβάνεται στον ΕΚΑ και ο κάτοχός του απορρίπτει ή προτίθεται ή υποχρεούται να απορρίψει. Ενδιαφέροντα στοιχεία λαμβάνονται και από την εγκύκλιο υπ' αριθμ. πρωτ. 109974/3106/2004 του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) «*Τεχνικές Μελέτες Αποκατάστασης ΧΑΔΑ στο πλαίσιο της Διαχείρισης μη επικίνδυνων Στερεών Αποβλήτων*». Ειδικότερα, στην περιγραφή των αποβλήτων πρέπει να αναφέρεται η προέλευση αυτών, ήτοι εάν είναι αστική, ημιαστική, αγροτική ή συνδυασμός. Επίσης, πρέπει να αναφέρεται το είδος και ο όγκος εναποτεθέντων αποβλήτων, δηλαδή αν πρόκειται για οικιακά, αδρανή-υλικά κατεδάφισης, επικίνδυνα (ιατρικά, ορυκτέλαια - πετρελαιοειδή, τοξικά κλπ), εμπορικά, απόβλητα σφαγείων, ογκώδη, πράσινα κλπ. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι όλες οι παραπάνω ροές όταν διατίθενται ανεξέλεγκτα συστήνουν ΧΑΔΑ. Επίσης, επισημαίνουμε ότι στα (ΑΣΑ), σύμφωνα με τον ΕΚΑ περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα απόβλητα κήπων και πάρκων, τα χώματα και οι πέτρες, καθώς και τα ογκώδη απόβλητα.

Τα ανωτέρω μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι ως ΧΑΔΑ εκλαμβάνονται γενικά οι χώροι διάθεσης αποβλήτων, και όχι μόνο οι χώροι οι οποίοι χρησιμοποιούνται από τους δήμους, συστηματικά, για την τελική διάθεση των ΑΣΑ.

3. Υφιστάμενη κατάσταση

Ανά την επικράτεια το πρόβλημα της δημιουργίας ΧΑΔΑ δεν προκύπτει να έχει επιλυθεί. Σε κάθε δήμο υπάρχουν θέσεις με μεγάλες ή και μικρότερες ανεξέλεγκτες αποθέσεις αποβλήτων, οι οποίες δεν έχουν αποκατασταθεί. Οι διαδικασίες αποκατάστασης, σε πλείστες περιπτώσεις ενεργοποιούνται, μόνο αφού υπάρξουν σχετικές αντιδράσεις και καταγγελίες από κατοίκους της περιοχής[6]. Η έναρξη δε της διαδικασίας αποκατάστασης δε σημαίνει και την επίτευξή της, καθώς σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμα και παρά την ύπαρξη δικαστικών αποφάσεων, η διοίκηση εμμένει στη διατήρηση του ΧΑΔΑ, ελλείψει άλλων διαθέσιμων χώρων. Είναι

δε σύνηθες μετά τη διακοπή λειτουργίας μιας χωματερής, κατόπιν σύντομου χρονικού διαστήματος, να δημιουργούνται άλλες, λόγω της έλλειψης χώρου για τη διαχείριση των απορριμμάτων των Δήμων. Ειδικότερα, συχνά οι Δήμοι προβαίνουν σε αγορά, ενοικίαση ή/και σε αμφιβόλου νομιμότητας δέσμευση χώρου, για να χρησιμοποιηθεί και να λειτουργήσει ως «χωματερή». Πέραν των ανωτέρω, είναι ανησυχητικό ότι σε ήδη αποκατεστημένους και ανενεργούς ΧΑΔΑ, αναβιώνει, μετά από πολλά έτη, το πρόβλημα με νέες αποθέσεις. Αρκετές φορές οι θέσεις αυτές είναι ανενεργοί και μη αποκατεστημένοι λατομικοί χώροι, ενώ δεν είναι και λίγες οι περιπτώσεις όπου οι αποθέσεις γίνονται πλησίον αρχαιολογικών χώρων, εντός ρεμάτων, φαραγγιών, βεράθρων, δασικών εκτάσεων και περιοχών Natura, καθώς και πλησίον πηγών και γεωτρήσεων που υδρεύουν οικισμούς.

Η παραμονή μιας πηγής ρύπανσης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος για μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς να λαμβάνεται κανένα μέτρο από τις συναρμόδιες υπηρεσίες, αποτελεί υπέρβαση της διακριτικής ευχέρειας της Διοίκησης, όπως έχει διατυπωθεί από το ΔΕΚ[7]. Εν τοις πράγμασι, η ανεξέλεγκτη διάθεση ελαχιστοποιεί το κόστος διαχείρισης των ΑΣΑ και η τυχόν βελτίωση είναι προφανές ότι προκαλεί αύξηση του κόστους, το οποίο οι τοπικές αρχές δεν φαίνονται διατεθειμένες να μετακυλήσουν στους δημότες τους.

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, βρίσκονται σε λειτουργία ή παραμένουν μη αποκατεστημένοι πολλοί ΧΑΔΑ στην επικράτεια, πολλοί περισσότεροι από τον επίσημο αριθμό που έχει δηλωθεί στο αρμόδιο υπουργείο, με προφανείς επιπτώσεις στο περιβάλλον και τη δημόσια υγεία.

Όπως προαναφέρθηκε, η δημιουργία ΧΑΔΑ προκύπτει, συχνά, με την αρχική απόρριψη ΑΕΚΚ και εν συνεχεία, με την απόρριψη άλλων ρευμάτων αποβλήτων. Επομένως, η ορθή διαχείριση των ΑΕΚΚ είναι μείζονος σημασίας για τον περιορισμό του φαινομένου[8]. Επισημαίνεται ότι εντός των ΑΕΚΚ δύναται να υπάρχει και ποσοστό επικίνδυνων αποβλήτων, όπως αμίαντος ή μείγμα ορυκτής ασφάλτου που περιέχει λιθανθρακόπισσα.

Αν και τείνουμε να διακρίνουμε τα ζητήματα της δημιουργίας ΧΑΔΑ και της μη σύννομης λειτουργίας των ΧΥΤ εντούτοις, ανεξέλεγκτη και επιβαρυντική για το περιβάλλον καταλήγει να είναι και η διάθεση αποβλήτων σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) ή σε Χώρους Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων (ΧΥΤΥ) που είτε έχει εξαντληθεί η χωρητικότητα τους είτε αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα κατά τη λειτουργία τους, με αποτέλεσμα οι διαθέσιμοι χώροι τους, αλλά και θέσεις πέριξ και έξω από τις εγκαταστάσεις, να καταλήγουν με χύδην όγκους απορριμμάτων, που δεν είναι διαχειρίσιμοι. Συνεπώς, στους χώρους που χρήζουν αποκατάστασης θα πρέπει να συνυπολογιστούν και οι ΧΥΤΑ των οποίων είτε η χωρητικότητα έχει εξαντληθεί είτε ή/και παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα κατά τη

λειτουργία τους τα οποία προκαλούν περιβαλλοντική ζημία ή ενέχουν τον κίνδυνο ευρείας οικολογικής διατάραξης, συνεπώς στην πράξη καθίστανται ΧΑΔΑ.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του ΧΥΤΑ Ακράτας, ο οποίος ξεκίνησε να λειτουργεί το 2006 για να εξυπηρετήσει τις Δημοτικές Ενότητες Αιγείρας και Ακράτας, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα του προϋφιστάμενου ΠΕΣΔΑ, ωστόσο σύντομα επήλθε ο κορεσμός δεδομένου ότι δέχεται τα απορρίμματα όλου του Δήμου Αιγιαλείας[9]. Επίσης, με την απόφαση του ΔΕΕ της 27^{ης} Απριλίου 2017 (C-202/16) κρίθηκε ότι η Ελληνική Δημοκρατία, ανεχόμενη τη λειτουργία του ΧΥΤΑ Τεμπλονίου, η οποία δεν πληροί τους όρους και τις προδιαγραφές της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, παρέβη τις υποχρεώσεις της. Ακόμα ένα παράδειγμα αποτελεί και ο ΧΥΤΑ Κιάτου, για τη μη σύννομη λειτουργία του οποίου η χώρα καταδικάστηκε[10] και ο οποίος μέχρι σήμερα δεν έχει αποκατασταθεί.

Από την άλλη, η δεματοποίηση των αποβλήτων που προτείνεται ως έργο υποκατάστασης ΧΑΔΑ για ένα έτος, με την υπ' αριθμ. πρωτ. 19/2011 εγκύκλιο του ΥΠΕΝ, «Επείγον πρόγραμμα παύσης λειτουργίας ΧΑΔΑ» εισάγει αποκλίσεις από τις ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, όπως έχει επισημάνει[11] ο Συνήγορος του Πολίτη, ενώ δεν προβλέπεται από τη σχετική νομοθεσία η επίκληση του επείγοντος για την εισαγωγή τέτοιων αποκλίσεων. Περαιτέρω, τα έργα υποκατάστασης των ΧΑΔΑ, που προβλέπονται από την ως άνω εγκύκλιο, είναι αμφίβολο εάν επιλύουν, έστω και προσωρινά, το πρόβλημα. Έχει, δε, διαπιστωθεί ότι ο τρόπος αυτός διαχείρισης καταλήγει στη δημιουργία ενός καινούργιου ΧΑΔΑ, καθώς δε διασφαλίζεται ότι οι χώροι προσωρινής αποθήκευσης πράγματι θα λειτουργήσουν μόνο ένα έτος[12]. Και τούτο διότι αφενός οι διαδικασίες για τη χωροθέτηση των προβλεπόμενων από τους εγκεκριμένους ΠΕΣΔΑ έργων μπορεί καν να μην έχουν ξεκινήσει, αφετέρου η συνολική διαδικασία της εκπόνησης των μελετών, της επιλογής του χώρου, της δημοπράτησης, της κατασκευής και της θέσης σε αποδοτική λειτουργία των έργων έχει αποδειχθεί, στην πράξη, ότι απαιτεί χρονικό διάστημα πέραν του έτους για την ολοκλήρωσή της. Τελικά, τα δέματα αποσυντίθενται με την πάροδο του χρόνου, η μετακίνησή τους καθίσταται πλέον αδύνατη και η λύση που επιλέγεται, στην καλύτερη περίπτωση, είναι η in situ αποκατάσταση. Οι δεματοποιητές λειτούργησαν και ακόμη λειτουργούν για πολλά συνεχόμενα έτη σε διάφορες περιοχές με πολλά προβλήματα, σύμφωνα με τις εκθέσεις αυτοψίας των αρμόδιων υπηρεσιών. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι επί έξι έτη λειτουργούσε ο δεματοποιητής εντός του αρχαιολογικού χώρου της Σταυροπέδας στην Άνδρο έως την έκδοση της υπ' αρ. 2158/2019 απόφασης του ΣτΕ για την άμεση διακοπή λειτουργίας του. Στην περίπτωση του χώρου δεματοποίησης και προσωρινής αποθήκευσης αστικών σύμμεικτων απορριμμάτων στη θέση «Σταυρός - Κλάδεμα» Δ.Δ. Διδύμων[13], Δήμου Ερμιονίδας, καθώς δεν είχε προβλεφθεί ο τελικός αποδέκτης των δεμάτων, η περιοχή μετατράπηκε γρήγορα σε νέο ΧΑΔΑ, αφού εκτός από τις περίπου 30.000 δεματοποιημένες μπάλες, γύρω από τον χώρο υπήρχαν και χύδην (αδεματοποίητα) απορρίμματα. Τελικά, εντός του 2018, ολοκληρώθηκαν οι εργασίες

ενσωμάτωσης των δεματοποιημένων σύμμεικτων αστικών στερεών αποβλήτων στον υπό αποκατάσταση ΧΑΔΑ στη θέση «Σταυρός».

Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από την ανεξέλεγκτη διάθεση στερεών αποβλήτων εστιάζονται, κυρίως, στη ρύπανση/μόλυνση του εδάφους και των υδάτων από τα παραγόμενα στραγγίσματα, στη ρύπανση της ατμόσφαιρας από το εκλυόμενο βιοαέριο, στη δυσοσμία, στα αισθητικά και οπτικά προβλήματα, στη δυνητική ρύπανση των θαλασσών, εφόσον βρίσκονται πλησίον της ακτογραμμής, καθώς και στην πρόκληση πυρκαγιών οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την ατμοσφαιρική ρύπανση με ιδιαίτερα επιβαρυντικές για την υγεία χημικές ενώσεις (διοξίνες, φουράνια, διοξειδίο κλπ.) και μικροσωματίδια. Το συνηθέστερο, εντούτοις, πρόβλημα, το οποίο πρέπει άμεσα να ελέγχεται, είναι η ρύπανση του υπόγειου υδροφορέα, ιδίως σε περιοχές όπου η ύδρευση βασίζεται σε γεωτρήσεις. Στο σημείο αυτό τονίζεται ότι είναι αναγκαία η εφαρμογή της οδηγίας για τη διαχείριση των αποβλήτων, παράλληλα με την οδηγία πλαίσιο για τα νερά 60/2000/ΕΚ. Ρητός στόχος της οδηγίας πλαίσιο 60/2000/ΕΚ είναι η ελάττωση του βαθμού επεξεργασίας που χρειάζεται για να παραχθεί νερό ανθρώπινης κατανάλωσης π.χ. μέσω του περιορισμού των πιέσεων που οδηγούν σε μόλυνση των υδατικών συστημάτων από τα οποία λαμβάνεται το νερό ανθρώπινης κατανάλωσης, η στον κίνδυνο μόλυνσής τους. Σύμφωνα με αυτή, συγκεκριμένες παράμετροι εξαιτίας της διαπιστωμένης επικινδυνότητάς τους, όπως εν προκειμένω οι παράμετροι στα παραγόμενα στραγγίσματα, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως δείκτες για την ανάληψη δράσεων από τις αρμόδιες αρχές (Δ/νσεις Υδάτων Αποκεντρωμένης Διοίκησης), σε συνεργασία με τους φορείς ύδρευσης και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Σκοπός πρέπει να είναι η ελάττωση των πιέσεων επί των υδατικών συστημάτων, με τη λήψη μέτρων πρόληψης ή μετριασμού ώστε να προστατευτούν τα υδατικά συστήματα και να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος της ρύπανσης[14].

Δυστυχώς στους περισσότερους εν λειτουργία ΧΑΔΑ δε λαμβάνονται ούτε τα ελάχιστα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος, όπως περίφραξη, κατά το δυνατόν τακτοποίηση του χώρου, προσπάθεια για την ημερήσια κάλυψη και διάστρωση των απορριμμάτων και λήψη μέτρων πυροπροστασίας. Τέλος, έχει διαπιστωθεί η συχνή πρόκληση πυρκαγιών είτε λόγω αυτανάφλεξης είτε από πρόθεση για τη μείωση του όγκου των αποβλήτων.

4. Υπόχρεοι προς αποκατάσταση

Σύμφωνα με το άρθρο 228, παρ. 1, περ. ζ, του ν. 4555/2018 (ΦΕΚ Α 133/19.07.2018) οι ΟΤΑ Α΄ βαθμού έχουν την ευθύνη της εξάλειψης της ανεξέλεγκτης διάθεσης των ΑΣΑ και αποκατάστασης των ΧΑΔΑ που βρίσκονται εντός της χωρικής αρμοδιότητάς τους, ενώ ως ΧΑΔΑ, όπως προαναφέρθηκε, εκλαμβάνονται γενικά οι χώροι διάθεσης αποβλήτων, όπως αυτά ορίζονται στον ΕΚΑ, σύμφωνα με το Παράρτημα της

Απόφασης 2002/532/ΕΚ, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

Δεν είναι σπάνιες οι καταγγελίες στον Συνήγορο του Πολίτη για παράνομη διάθεση αποβλήτων σε διάφορες εκτάσεις, ακόμα και ιδιωτικές, με ή χωρίς τη συναίνεση του ιδιοκτήτη, με αποτέλεσμα να μη γίνεται καμία διαχείρισή τους και να δημιουργούνται ΧΑΔΑ. Εν προκειμένω, πέρα από τη σαφή ευθύνη του ιδιοκτήτη, ο οποίος οφείλει να διατηρεί την έκτασή του καθαρή τόσο εξαιτίας του κινδύνου πυρκαγιάς (βάσει των ισχυουσών πυροσβεστικών διατάξεων) όσο και για να αποτραπούν οι υγειονομικά επιβαρυντικές καταστάσεις, την ευθύνη φέρει και ο παραγωγός των αποβλήτων, όπως και ο κάτοχος αυτών, σύμφωνα με το άρθρο 24 του ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α 24/13.02.2012). Συγκεκριμένα ορίζεται: «1. Οι αρχικοί παραγωγοί ή άλλοι κάτοχοι αποβλήτων πραγματοποιούν οι ίδιοι την επεξεργασία των αποβλήτων ή αναθέτουν την επεξεργασία σε έμπορο ή σε οργανισμό ή σε επιχείρηση που εκτελεί εργασίες επεξεργασίας αποβλήτων ή μέσω διακανονισμού με δημόσιο ή ιδιωτικό οργανισμό συλλογής αποβλήτων σύμφωνα με τα άρθρα 14 και 29, 2. Όταν τα απόβλητα μεταφέρονται από τον αρχικό παραγωγό ή κάτοχο σε ένα ή περισσότερα νομικά πρόσωπα, που αναφέρονται στην παράγραφο 1, για προκαταρκτική επεξεργασία, αυτό δεν συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, απαλλαγή από την ευθύνη για τη διεξαγωγή μιας εργασίας πλήρους ανάκτησης ή διάθεσης». Ωστόσο, στις περισσότερες των περιπτώσεων, είναι δύσκολος ο εντοπισμός, τόσο του παραγωγού όσο και του ιδιοκτήτη των εκτάσεων, και ακόμα περισσότερο του υπαιτίου της απόρριψης των αποβλήτων, που μπορεί να διαφέρει από τα ανωτέρω πρόσωπα.

Περαιτέρω, η διαχείριση των αποβλήτων εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ΠΔ 148/2009 (ΦΕΚ Α 190/29-9-2009) «Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον - Εναρμόνιση με την οδηγία 2004/35/ΕΚ», όπως προκύπτει από την παρ. 1.2 του Παραρτήματος ΙΙΙ «...διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων...», και ως εκ τούτου αφενός τα περιστατικά μη σύννομης διαχείρισης εντάσσονται στην έννοια της περιβαλλοντικής ζημίας και αφετέρου απαιτούνται άμεσες ενέργειες αποκατάστασης. Στο άρθρο 12 του ΠΔ 148/2009 ορίζεται τι συμβαίνει στις περιπτώσεις όπου ευθύνονται περισσότεροι φορείς εκμετάλλευσης ή όταν υπάρχει συντρέχον πταίσμα. Ειδικότερα στην παρ. 1 προβλέπεται ότι: «Σε περίπτωση που η αρμόδια αρχή διαπιστώσει ότι για την προκληθείσα περιβαλλοντική ζημία ή την άμεση απειλή τέτοιας ζημίας ευθύνονται πλείονες φορείς εκμετάλλευσης, για τον καταλογισμό και την αναζήτηση των δαπανών πρόληψης ή αποκατάστασης εφαρμόζονται αναλογικώς τα άρθρα 926 και 927 του Αστικού Κώδικα». Αντίστοιχα, στην παρ. 3 ορίζεται ότι: «Σε περίπτωση που υφίσταται από την πλευρά της αρμόδιας αρχής ή άλλης δημόσιας αρχής συντρέχον πταίσμα στην πρόκληση ή την επέκταση της περιβαλλοντικής ζημίας ή της άμεσης απειλής τέτοιας ζημίας, είτε διά πράξεως είτε διά παραλείψεως της εν λόγω αρχής ή άλλης δημόσιας αρχής, για τον καταλογισμό και την αναζήτηση των δαπανών πρόληψης ή αποκατάστασης εφαρμόζεται, υπέρ του υπεύθυνου φορέα εκμετάλλευσης, αναλογικώς το άρθρο 300

του Αστικού Κώδικα[15]». Ωστόσο, το εν λόγω διάταγμα μπορεί να εφαρμοστεί μόνο στις περιπτώσεις όπου ο φορέας εκμετάλλευσης της δραστηριότητας που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την άμεση απειλή πρόκλησής της, έχει εντοπισθεί (άρθρο 4, παρ. 2). Κατά το άρθρο 9, παρ. 3 η αρμόδια αρχή (Το ΥΠΕΝ ή η Αποκεντρωμένη Διοίκηση – Περιφερειακές Επιτροπές Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικής Ζημίας/ΠΕΑΠΖ) λαμβάνει η ίδια τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης, εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δε μπορεί να εντοπισθεί. Σε περίπτωση εντοπισμού η αρμόδια υπηρεσία θα πρέπει να προβεί σε ανάκτηση των χρημάτων για την υλοποίηση των μέτρων αποκατάστασης, βάσει του άρθρου 11 του ΠΔ 148/2009.

Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι κάθε περίπτωση είναι αναγκαίο να εξετάζεται ξεχωριστά για την απόδοση ευθυνών, ενώ είναι πιθανό αυτές να βαρύνουν περισσότερα πρόσωπα, νομικά ή φυσικά. Όμως, υπό τις ειδικότερες νομοθετικές προβλέψεις των άρθρων 228 του ν. 4555/2018 και 85 του ν. 4685/2020 (ΦΕΚ Α 92/07.05.2020) περί αποκατάστασης ΧΑΔΑ, προκειμένου να επιτυγχάνεται η εξυγίανση των χώρων αυτών, είναι αναγκαίο να αναλαμβάνουν οι αρμόδιοι φορείς των Δήμων, με ακόλουθο καταλογισμό του κόστους στους υπαιτίους, σε περίπτωση που αυτοί εντοπισθούν.

Περαιτέρω, στην περίπτωση που συνυπάρχουν επικίνδυνα απόβλητα και δεν εντοπίζεται ο φορέας εκμετάλλευσης, είναι αναγκαίο η απομάκρυνση αυτών να γίνεται με ευθύνη των Δ/νσεων Περιβάλλοντος και Χωροταξίας των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων[16] στο πλαίσιο των διατάξεων του άρθρου 12 της ΚΥΑ Η.Π. 13588/725/2006[17] (ΦΕΚ Β 383/28.03.2006), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 3, παρ. 1δ, της ΚΥΑ 62952/5384/2016 (ΦΕΚ Β 4326/30.12.2016)[18], από κατάλληλα αδειοδοτημένο φορέα[19].

5. Κυρώσεις

Το 2005 το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) καταδίκασε την Ελλάδα για τη λειτουργία 1.125 μη ελεγχόμενων χώρων ταφής αποβλήτων (C-502/03/6.10.2005). Μετά την ως άνω καταδικαστική απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι Ελληνικές Αρχές επανειλημμένα δεσμεύτηκαν για το κλείσιμο και την αποκατάσταση του συνόλου των ΧΑΔΑ, θέτοντας αποκλειστικές προθεσμίες, οι οποίες, δυστυχώς, παρήλθαν άκαρπες. Το Δεκέμβριο του 2014 και ενώ υπήρχαν ακόμα 293 μη αποκατεστημένοι ΧΑΔΑ, το ΔΕΕ με την C-378/13 απόφαση επιδίκασε την επιβολή χρηματικού προστίμου κατά της χώρας μας με το αιτιολογικό της παράβασης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την κοινοτική οδηγία «περί των στερεών αποβλήτων» και της μη εφαρμογής της προγενέστερης, ως άνω απόφασής του[20]. Σύμφωνα με το προηγούμενο ΕΣΔΑ, η αποκατάσταση των ΧΑΔΑ αναμενόταν να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2015.

Οι Δήμοι, αλλά και τα νομικά τους πρόσωπα που αναλαμβάνουν τη διαχείριση αποβλήτων, εφόσον χρησιμοποιούν ΧΑΔΑ, υπόκεινται σε επιβολή διοικητικών κυρώσεων βάσει του άρθρου 37, παρ. 3, του ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α 24/13.02.2012), χωρίς να αποκλείονται οι ποινικές κυρώσεις. Τονίζεται ότι στο άρθρο 44 του ίδιου νόμου, ορίζεται ότι τα ποσά που καταβάλλονται από την Ελληνική Δημοκρατία ως χρηματικά πρόστιμα λόγω παραβιάσεων της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για τη μη ορθή διαχείριση των αποβλήτων και τα οποία απορρέουν από πράξεις ή παραλείψεις φυσικών ή νομικών προσώπων των ΟΤΑ ή νομικών προσώπων αυτών για τη διαχείριση των αποβλήτων, καταλογίζονται στους Δήμους και παρακρατούνται απευθείας κατά τη διαδικασία κατανομής των κεντρικών αυτοτελών πόρων. Ακολούθως, εκδόθηκε η ΚΥΑ 34611/2014 (ΦΕΚ Β 2113/01.08.2014) περί της διαδικασίας καταλογισμού και επιμερισμού χρηματικών προστίμων που επιβάλλονται στην Ελλάδα, λόγω καταδίκης για παραβιάσεις της ενωσιακής νομοθεσίας. Εντούτοις, μέχρι σήμερα, δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι ενδεδειγμένες ενέργειες από την κεντρική διοίκηση, ώστε τα πρόστιμα που έχουν επιβληθεί από το ΔΕΕ για τους ενεργούς ΧΑΔΑ, να βαρύνουν, τελικώς, τους Δήμους που όφειλαν να τους είχαν αποκαταστήσει [\[21\]](#).

Ποινικές κυρώσεις προβλέπονται (άρθρο 3 του ν. 4042/2012) και για οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο του οποίου οι δραστηριότητες αφορούν την παραγωγή, κατοχή ή την πραγματοποίηση εργασιών διαχείρισης αποβλήτων, όταν αυτές προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν βλάβες στο περιβάλλον και στην υγεία του ανθρώπου. Το ανωτέρω άρθρο παραπέμπει στο άρθρο 28 του ν. 1650/1986, ως ισχύει κατόπιν των τροποποιήσεων του. Επίσης, διοικητικές κυρώσεις ορίζονται στο άρθρο 30 του ν. 1650/1986. Πρέπει να επισημανθεί ότι εάν η δημιουργία της χωματερής έχει προκληθεί από μη ορθή λειτουργία έργου διάθεσης αποβλήτων (πχ. ΧΥΤΑ, ΣΜΑ, ΚΔΑΥ), τότε η επιβολή κυρώσεων πραγματοποιείται με βάση το άρθρο 21 του ν. 4014/2011 (ΦΕΚ Α 209/21.09.2011).

Οι αρμόδιες ελεγκτικές υπηρεσίες (Δ/νσεις Περιβάλλοντος Περιφερειών - Επιθεωρητές Περιβάλλοντος ΥΠΕΝ) επιβάλλουν σημαντικά πρόστιμα βάσει των ανωτέρω διατάξεων. Εντούτοις, δεν έχει φανεί στην πράξη, ότι αυτά είναι ικανά να λειτουργήσουν αποφασιστικά ως προς τη διακοπή λειτουργίας και αποκατάστασης των ΧΑΔΑ. Εν τοις πράγμασι, η ανεξέλεγκτη απόρριψη ελαχιστοποιεί το κόστος διαχείρισης των ΑΣΑ και η τυχόν βελτίωση είναι προφανές ότι προκαλεί αύξηση του κόστους, το οποίο οι τοπικές αρχές δεν φαίνονται διατεθειμένες να μετακυλήσουν στους δημότες τους.

6. Το ζήτημα της αποκατάστασης και τα προβλήματα πίσω από αυτό

Τα δύο κυρίως στάδια που είναι αναγκαίο να ακολουθηθούν προκειμένου να επιτευχθεί η αποκατάσταση μιας θέσης που χρησιμοποιείται ως χωματερή είναι δύο. Πρώτα πρέπει να διακοπεί η λειτουργία αυτής, δηλαδή να σταματήσουν να εναποτίθενται

απόβλητα και μετά να επιλεγεί ο τρόπος αποκατάστασης του χώρου.

Στην πράξη κανένα από αυτά τα δύο στάδια δεν επιτυγχάνεται με ευκολία. Η διακοπή λειτουργίας των ΧΑΔΑ, όπως προαναφέρθηκε, απαιτεί να υπάρχει ορθή επεξεργασία των αποβλήτων και κατάλληλος τελικός αποδέκτης υπολείμματος. Δεν είναι λίγες οι περιοχές στην Ελλάδα στις οποίες δεν έχουν υλοποιηθεί τα κατάλληλα έργα τελικής διάθεσης, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα κατά τη διαχείριση αποβλήτων. Προφανώς, ως σύννομη διακοπή δε μπορεί να εκληφθεί η δημιουργία νέας χωματερής, η οποία θα υποδεχθεί τα απόβλητα με τα οποία επιβαρυνόταν η παλαιά.

Σύμφωνα με τη δέσμευση της χώρας προς την ΕΕ, είχε αποφασιστεί, από το 2005, η διατήρηση μίας ανοιχτής χωματερής ανά δήμο, μέχρι την υλοποίηση των έργων ασφαλούς διαχείρισης των απορριμμάτων. Οι δεσμεύσεις αυτές δεν τηρήθηκαν. Όπως επισημάνθηκε και ανωτέρω, το Υπουργείο ΠΕΚΑ προέβη στην έκδοση της υπ' αριθμ. πρωτ. 19/2011 Εγκυκλίου «Επείγον πρόγραμμα παύσης λειτουργίας ΧΑΔΑ», με την οποία προβλέπονταν η άμεση υλοποίηση έργων υποκατάστασης των ΧΑΔΑ (συνοδά έργα) π.χ. λειτουργία δεματοποιητών υπολειμμάτων και χώρων για τη νόμιμη προσωρινή αποθήκευση μέχρι ένα έτος, που μπορούν να υλοποιηθούν ακόμα και εάν δεν έχουν προβλεφθεί ρητά στον οικείο εν ισχύ ΠΕΣΔΑ. Ο Συνήγορος του Πολίτη, ως προαναφέρθηκε, έχει υποστηρίξει ότι οι δεματοποιητές, όπως και οι σταθμοί Μεταφόρτωσης Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΣΜΑ), αποτελούν συνοδό-ενδιάμεσο έργο στην ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων, πριν την τελική διάθεση. Συνεπώς, δεν αποτελούν από μόνοι τους έργο υποκατάστασης των ΧΑΔΑ, καθώς προϋποθέτουν ύπαρξη τελικού αποδέκτη ή άλλου τρόπου τελικής διάθεσης. Σε περίπτωση δε, που ο τελικός αποδέκτης είναι ΧΥΤΑ/ΧΥΤΥ, θα πρέπει τεκμηριωμένα να διασφαλίζεται η διαθέσιμη χωρητικότητά του και η συμβατότητα με την προβλεπόμενη διάρκεια ζωής του[22].

Το πρόβλημα αυτό συναρτάται, φυσικά, με τη συνολική αδυναμία διαχείρισης των αποβλήτων μιας περιοχής. Σύμφωνα με το άρθρο 35, παρ. 2, εδ. Δ, του ν. 4042/2012, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 83, παρ. 3, του ν. 4685/2020, «Για την αντιμετώπιση προβλημάτων που προκύπτουν στη διαχείριση των Αστικών Στερεών Αποβλήτων (ΑΣΑ) τα οποία οφείλονται σε απρόβλεπτες καταστάσεις που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν κατάσταση έκτακτης ανάγκης με κίνδυνο την υποβάθμιση του περιβάλλοντος ή να απειλήσουν τη δημόσια υγεία, και δεν επιδέχονται αναβολή, ο Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας δύναται, για λόγους δημοσίου συμφέροντος, να λάβει με απόφασή του οποιοδήποτε πρόσφορο μέτρο για την επίλυση του προβλήματος περιλαμβανομένης και της μεταφοράς των Αστικών Στερεών Αποβλήτων σε μία ή περισσότερες νομίμως λειτουργούσες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων».

Είναι προφανές ότι, τα τελευταία έτη, η λύση του εξαιρετικά έκτακτου μέτρου της κήρυξης μιας περιοχής σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και ως εκ τούτου της δυνατότητας μεταφοράς των απορριμμάτων σε άλλο ΧΥΤΑ, τείνει να γίνει μόνιμη και να αποτελέσει μια στρεβλή μέθοδο διαχείρισης των απορριμμάτων των περιοχών, κατά παράβαση των διατάξεων της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας. Μάλιστα, από τη στιγμή που καταχρηστικά χρησιμοποιείται ο όρος της έκτακτης ανάγκης, για να καλύψει την αδυναμία της διοίκησης να αντιμετωπίσει ένα τόσο σημαντικό ζήτημα, τίθεται ένα σοβαρό θέμα καταστρατήγησης των διατάξεων περί ορθής διαχείρισης αποβλήτων.

Η εισαγωγή δε σε διάταξη νόμου[23] της συγκεκριμένης εναλλακτικής καταδεικνύει την παραδοχή αδυναμίας διαχείρισης των ζητημάτων, ακόμα και σε κεντρικό επίπεδο, παρά τους σχετικούς σχεδιασμούς διαχείρισης αποβλήτων, ενώ ελλοχεύει ο κίνδυνος της έτι περαιτέρω διαιώνισης των φαινομένων με τους Δήμους να επικαλούνται την εύκολη λύση της «έκτακτης ανάγκης» κωλυσιεργώντας την εκτέλεση των απαιτούμενων έργων και τη λήψη των αναγκαίων μέτρων[24].

Ιδιαίτερα η καθυστέρηση της δημιουργίας σύγχρονων υποδομών διαχείρισης των ΑΣΑ στη Αττική[25] στην οποία δε σημειώθηκε καμία ουσιαστική πρόοδος τα τελευταία 5 έτη - ο σχεδιασμός είναι ακόμη σε προκαταρκτικό στάδιο - μπορεί να εξελιχθεί σε πρόβλημα μείζονος σημασίας, εάν η πολιτεία δεν κινηθεί αποφασιστικά δεδομένων των χρονοβόρων διαγωνιστικών διαδικασιών. Ο ΧΥΤΑ Φυλής δέχεται απόβλητα όχι μόνο από την Αττική, αλλά και από άλλες διαχειριστικές ενότητες, εντούτοις ο υφιστάμενος ΠΕΣΔΑ για την Αττική, αν και προβλέπει Μονάδα Επεξεργασίας Αποβλήτων (ΜΕΑ) και ΣΜΑ, δεν έχει συμπεριλάβει τη δημιουργία έργων ασφαλούς τελικής διάθεσης, ήτοι ΧΥΤΥ. Δυστυχώς, δεδομένης της ισχύουσας κατάστασης, στο εγγύς μέλλον η διοίκηση θα οδηγηθεί σε αναζήτηση τελικού χώρου διάθεσης, υπό την πίεση άμεσης επίλυσης του προβλήματος. Επισημαίνεται ότι ο εν λόγω ΧΥΤΑ δέχεται το μεγαλύτερο όγκο αποβλήτων της χώρας (πάνω από το 50%).

Από την άλλη, η ανακύκλωση και η εναλλακτική διαχείριση των αποβλήτων, που θα αποφόρτιζαν σε ένα ικανοποιητικό ποσοστό την κατάσταση, διατηρούνται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

Συγκεκριμένα τα υφιστάμενα ποσοστά ανακύκλωσης με τα εφαρμοζόμενα συστήματα «διαλογής στην πηγή» υπολείπονται κατά πολύ από τους στόχους που έχουν τεθεί από την Οδηγία 2008/98/ΕΚ και τον ν. 4042/2012. Συνεπώς, η Ελλάδα απορρίπτει την πλειονότητα των αστικών αποβλήτων σε χώρους υγειονομικής ταφής ή ανεξέλεγκτα (80%, έναντι του μέσου όρου της ΕΕ 24%), ενώ μόλις το 19 % ανακυκλώνεται (μέσος όρος ΕΕ 46%). Τα ιδιαίτερα χαμηλά ποσοστά ανακύκλωσης εντοπίζονται, μεταξύ άλλων, και σε δήμους, οι οποίοι δε διαθέτουν σύννομο χώρο τελικής διάθεσης. Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι αντί οι δήμοι να προσπαθήσουν να μειώσουν σημαντικά

τον όγκο των προς διάθεση αποβλήτων, μέσω της επίτευξης των στόχων της ανακύκλωσης, στρέφονται σε λύσεις υψηλού κόστους με τη μεταφορά για νόμιμη διαχείριση σε υφιστάμενο ΧΥΤΑ ή/και εγκαταστάσεις ολοκληρωμένης διαχείρισης εκτός των χωρικών ορίων[26] ή/και σε ανεξέλεγκτη διάθεση (ΧΑΔΑ), όπου το κόστος είναι μηδενικό. Είναι προφανές ότι η μετάβαση στο επόμενο στάδιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των αποβλήτων, αυτό της «κυκλικής οικονομίας», θα καταστεί ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα για τη χώρα όταν λείπουν, μέχρι σήμερα, οι χώροι τελικής διάθεσης, ενώ τα ποσοστά ανακύκλωσης παραμένουν μη ικανοποιητικά.

Προκειμένου να διακοπεί και τυπικά η λειτουργία ενός ΧΑΔΑ απαιτείται η έκδοση πράξης παύσης λειτουργίας του από τον Δήμο ή την Περιφέρεια[27]. Ακολούθως είναι απαιτούμενο να υπάρξει εκτίμηση της επικινδυνότητας αυτού για την αξιολόγηση του κινδύνου προκειμένου να γίνει κατάταξη του έργου αποκατάστασης ανάλογα με τον βαθμό επικινδυνότητας, βάσει της εγκυκλίου υπ' αριθμ. πρωτ. 109974/3106/22.10.04. Περαιτέρω, είναι αναγκαίο να έχουν μελετηθεί, πέρα από το είδος των αποβλήτων, το γεωμορφολογικό ανάγλυφο, το γεωλογικό υπόβαθρο, η θέση του ΧΑΔΑ σε σχέση με τον υδροφόρο ορίζοντα και οι αποστάσεις αυτού από συγκεκριμένες θέσεις. Οι οικείοι ΟΤΑ Α' βαθμού ή οι Φορείς Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ), στα γεωγραφικά όρια των οποίων έχουν λειτουργήσει χωρίς άδεια και κατά ανεξέλεγκτο τρόπο, χώροι διάθεσης ή αξιοποίησης αποβλήτων πρέπει να λάβουν άδεια αποκατάστασής τους. Για το σκοπό αυτό υποβάλλουν Τεχνική Μελέτη Περιβαλλοντικής Αποκατάστασης με βάση τις ελάχιστες απαιτήσεις της εγκυκλίου υπ' αριθμ. πρωτ. 109974/3106/22.10.04 «Πρότυπες Προδιαγραφές Τεχνικής Μελέτης Περιβαλλοντικής Αποκατάστασης ΧΑΔΑ», στη Διεύθυνση ΠΕΧΩ της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης.. Κατά το άρθρο 36, παρ. 5, του ν. 4042/12, όπως προστέθηκε με το άρθρο 85 του ν. 4685/2020, «Για την αποκατάσταση Χώρου Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) υποβάλλεται από τον οικείο ΟΤΑ Α' βαθμού ή από τον ΦΟΔΣΑ του οποίου ο ΟΤΑ Α' βαθμού αποτελεί μέλος κατόπιν σχετικής προγραμματικής σύμβασης σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 246 του ν. 4555/2018 (Α' 133), Τεχνική Μελέτη Περιβαλλοντικής Αποκατάστασης του ΧΑΔΑ, στη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Χωρικού Σχεδιασμού της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Η σχετική άδεια χορηγείται με απόφαση του Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης». Κατόπιν της έκδοσης άδειας αποκατάστασης από τον Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης, εκπονείται η οριστική τεχνική μελέτη αποκατάστασης ανάλογα με το βαθμό επικινδυνότητας και σύμφωνα με τις ελάχιστες απαιτήσεις της εγκυκλίου 19, υπ' αριθμ. πρωτ. 135977/14.12.05 «Πρότυπες Οριστικές Μελέτες Έργων Αποκατάστασης Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Αποβλήτων» και τις προδιαγραφές της ΚΥΑ 114218/2007 (ΦΕΚ 1016 Β/ 17.11.1997) ή πραγματοποιείται αποκατάσταση με βάση τις οδηγίες της εγκυκλίου υπ' αριθμ. πρωτ. 173806/4758/06.11.07 «Αποκατάσταση των ΧΑΔΑ με βαθμό επικινδυνότητας μικρότερο από 35, σύμφωνα με την άδεια αποκατάστασης» για ΧΑΔΑ χαμηλής επικινδυνότητας. Οι Δήμοι ή οι ΦΟΔΣΑ, αφού ενταχθούν σε σχετικό χρηματοδοτικό πρόγραμμα οφείλουν να εκτελέσουν το έργο.

Η αξιολόγηση της επικινδυνότητας των ΧΑΔΑ, σύμφωνα με την εγκύκλιο του ΥΠΕΧΩΔΕ υπ' αριθμ. πρωτ. 109974/3106/2004 γίνεται με βάση την πηγή ρύπανσης, το μονοπάτι διασποράς του ρυπαντικού φορτίου και τον αποδέκτη. Βάσει της εγκυκλίου υπ' αριθμ. πρωτ. 173806/4785/06.11.07 (δηλαδή για βαθμό επικινδυνότητας κάτω από 35) η αποκατάσταση ενός χώρου μπορεί να γίνει είτε με τη μεταφορά σε κατάλληλη μονάδα διαχείρισης είτε με τη διευθέτηση του απορριμματικού αναγλύφου (in situ) αποκατάσταση.

Στις περισσότερες των περιπτώσεων, όταν υπάρχει μεγάλος όγκος αποβλήτων, επιλέγεται η in situ αποκατάσταση. Οι τεχνικές μελέτες αποκατάστασης εκπονούνται σύμφωνα με την ΚΥΑ 114218/1997 (ΦΕΚ 1016 Β/17.11.1997) «*Κατάρτιση πλαισίου προδιαγραφών και γενικών κανόνων διαχείρισης αποβλήτων*» σε συνδυασμό με τις ως άνω εγκυκλίους. Τα τεχνικά έργα που θα πραγματοποιηθούν (π.χ. μόνωση της επιφάνειας του ΧΑΔΑ με γεωύφασμα και ταυτόχρονα κατασκευή υδραυλικών -πλευρικών τάφρων, ώστε να ελαχιστοποιείται η διαφυγή στραγγισμάτων στο περιβάλλον) θα διασφαλίσουν την προστασία του περιβάλλοντος και της υγείας των πολιτών. Πρέπει να επισημανθεί ότι οι φυσικές διεργασίες που επιτελούνται με την πάροδο των ετών (φυσική επιχωμάτωση και φύτευση), σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να εκληφθούν ως αποκατάσταση του χώρου. Αυτός εξάλλου ο τρόπος δεν προβλέπεται σε καμία νομοθετική διάταξη και ούτε μπορεί να αιτιολογηθεί τεχνικά.

Η λύση αυτή είναι ενδεδειγμένη σε ορισμένες περιπτώσεις, όχι όμως σε όλες. Αυτός ο τρόπος αποκατάστασης δεν είναι δόκιμο να επιλέγεται, για παράδειγμα, σε περιπτώσεις όπου ο ΧΑΔΑ βρίσκεται πλησίον οικισμών, φυσικών στοιχείων που χρήζουν προστασίας (πχ. υδροβιότοποι, ρέματα, δασικές εκτάσεις, προστατευόμενοι φυσικοί σχηματισμοί κλπ.) ή πλησίον αρχαιολογικών χώρων ή πολιτιστικών μνημείων, καθώς η απομάκρυνση των αποβλήτων από τις συγκεκριμένες θέσεις είναι επιβεβλημένη για την αποφυγή περαιτέρω επιβάρυνσης αυτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για την αποφυγή επιλογής in situ αποκατάστασης αποτελεί ο ΧΑΔΑ που δημιουργήθηκε στον ευρύτερο χώρο της πρώην αμερικάνικης βάσης στη Ν. Μάκρη, εντός του κηρυγμένου αρχαιολογικού χώρου της Μπρέξιζας και στην παραρεμάτια περιοχή του ρέματος Ροκφέλερ, η οποία είναι ιδιαίτερης σημασίας για τη διατήρηση της ορνιθοπανίδας, υγρότοπος Α' προτεραιότητας του ν. 4277/2014 (ΦΕΚ Α 156/01.08.2014) «*Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας-Αττικής*»[\[28\]](#). Μια καλή πρακτική διαπιστώθηκε στην περίπτωση της αποκατάστασης του σπηλαιοβαράθρου Αγίας Άννας στην περιοχή της Βοιωτίας το οποίο είχε χρησιμεύσει ως κοινοτική χωματερή επί πολλά έτη. Κατόπιν ενεργοποίησης του Δήμου, απομακρύνθηκε μεγάλος όγκος αποβλήτων από το εσωτερικού του, ακόμα και με χειρωνακτικές μεθόδους. Επίσης, τοποθετήθηκε δεξαμενή πυρόσβεσης και περίφραξη ικανή να αποκόβει το χώρο από τον δρόμο. Τονίζεται ότι ο συγκεκριμένος καθαρισμός, λόγω της ιδιαιτερότητας απόρριψης των αποβλήτων σε βάραθρο, βάθους τουλάχιστον 20 μέτρων, αποτελούσε ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα[\[29\]](#).

Στην περίπτωση που προκριθεί η απομάκρυνση των αποβλήτων και λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλοί ΧΑΔΑ, ιδιαίτερα όσων η δημιουργία ξεκίνησε με την ανεξέλεγκτη διάθεση ΑΕΚΚ, χρησιμοποιούνται για την απόθεση κλαδιών, οικοδομικών υλικών, ασφαλικών υλικών και λοιπών ογκωδών αντικειμένων, θα πρέπει να προηγηθεί, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του άρθρου 26 του ν. 4042/12[30], ο επί τόπου διαχωρισμός και το κλάσμα των αδρανών υλικών να μεταφερθεί σε μονάδα επεξεργασίας και ανάκτησης ΑΕΚΚ από αδειοδοτημένο σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης. Επισημαίνεται ότι στο άρθρο 40, παρ. 1 και 2, του ν. 4030/2011 (ΦΕΚ Α 249/25.11.2011), προβλέπεται η δυνατότητα εγκατάστασης μονάδας διαχείρισης ΑΕΚΚ εντός ανενεργών λατομείων, ενώ επιτρέπεται η χρήση των ΑΕΚΚ από δημόσια και ιδιωτικά έργα ή των αδρανών καταλοίπων που προκύπτουν από τις μονάδες επεξεργασίας των ΑΕΚΚ για την αποκατάσταση αυτών, ανεξαρτήτως του ιδιοκτησιακού καθεστώτος τους, μετά από εκπόνηση ειδικής μελέτης μορφολογικής και βλαστητικής αποκατάστασης.

Σε πολλές περιπτώσεις αμιαντούχα απόβλητα βρίσκονται αναμειγμένα με τα λοιπά απόβλητα. Το ενδεχόμενο παρουσίας αμιάντου αποτελεί παράγοντα κινδύνου για το περιβάλλον. Ωστόσο, η διαχείριση του συνόλου των αποβλήτων ως επικινδύνων δεν εξυπηρετεί την προστασία του περιβάλλοντος και του δημοσίου συμφέροντος, καθώς απαιτεί τη δέσμευση σημαντικών φυσικών και οικονομικών πόρων. Η απομάκρυνση των επικινδύνων αποβλήτων – υλικών αμιάντου θα πρέπει να γίνει, επίσης σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του άρθρου 26 του ν. 4042/2012, με επί τόπου διαχωρισμό, από κατάλληλα αδειοδοτημένες για το σκοπό αυτό εταιρείες και με ευθύνη της Δ/σης ΠΕ.ΧΩ.ΣΧ. της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης[31], προκειμένου να καταλήξουν σε κατάλληλα αδειοδοτημένη εγκατάσταση. Σε αυτές τις περιπτώσεις πρέπει να εφαρμόζονται οι προβλέψεις της ΚΥΑ 13588/725/2006 (ΦΕΚ Β 383/28.3.2006) περί διαχείρισης επικινδύνων αποβλήτων, καθώς και της ΚΥΑ 8243/1113/1991 (ΦΕΚ Β 138/8.3.1991). Ως εκ τούτου, η διάθεσή τους πρέπει να γίνεται σε κατάλληλα διαμορφωμένους ΧΥΤ. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν έχουν κατασκευασθεί στη χώρα οι ΧΥΤΕΑ (Χώροι Υγειονομικής Ταφής Επικινδύνων Αποβλήτων) με αποτέλεσμα το κόστος διαχείρισης του αμιάντου να είναι πολύ υψηλό. Το γεγονός αυτό είναι και ένας από τους σημαντικότερους λόγους που αμιαντούχα απόβλητα βρίσκονται εγκαταλειμμένα σε διάφορα σημεία, είτε εντός είτε εκτός οικιστικού ιστού, ή παρανόμως αναμειγμένα με άλλα απόβλητα, εντοπιζόμενα ακόμα και σε κάδους ΑΣΑ.

Σε περίπτωση που επιλεγεί ως τρόπος αποκατάστασης η απομάκρυνση του όγκου των αποβλήτων, δεν πρέπει να λησμονείται ότι η μεταφορά των αποβλήτων σε αδειοδοτημένη μονάδα διαχείρισης είναι αναγκαίο να πραγματοποιείται σύμφωνα με την αρχή της εγγύτητας και μόνο εφόσον αυτή δε θα οδηγήσει στην υπερπλήρωση των μονάδων διαχείρισης και τελικής διάθεσης. Επίσης, είναι απαραίτητο να έχει προηγηθεί βεβαίωση αποδοχής διάθεσης βάση του όγκου και του είδους των αποβλήτων από τον αρμόδιο φορέα λειτουργίας του αδειοδοτημένου χώρου τελικής

διάθεσης.

Τέλος, τόσο στις περιπτώσεις ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων όσο και στις περιπτώσεις μη τήρησης των περιβαλλοντικών όρων κατά τη λειτουργία έργων διαχείρισης αποβλήτων είναι προφανής η παραβίαση των διατάξεων του ΠΔ 148/2009, οι οποίες επιβάλλουν στις αρμόδιες υπηρεσίες την υλοποίηση των αναγκαίων μέτρων για την αποκατάσταση την προκληθείσης ζημίας και των ρυπασμένων χώρων. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απαραίτητη η άμεση λήψη, τουλάχιστον, κάποιων αναγκαίων μέτρων προστασίας (π.χ. περίφραξη και αποκοπή των οδών πρόσβασης προς το ΧΑΔΑ, κατασκευή δεξαμενής αποθήκευσης εξισορρόπησης των παραγόμενων στραγγισμάτων, βελτίωση του συστήματος διαχείρισης των ομβρίων υδάτων ώστε αυτά να εκτρέπονται από το σώμα της απόθεσης, αποκατάσταση του δικτύου του βιοαερίου), τα οποία εντάσσονται στο πλαίσιο των μέτρων πρόληψης της περιβαλλοντικής ζημίας, άλλως η ρύπανση θα συνεχίζεται στο διηνεκές προκαλώντας σωρευτικά προβλήματα.

7. Συμπεράσματα

Η ανεξέλεγκτη διάθεση αποβλήτων στη χώρα μας είναι έντονη, και όπως αναλύθηκε και ανωτέρω, λαμβάνει διάφορες μορφές, τόσο ως προς το είδος και τον όγκο των αποθέσεων, όσο και ως προς τους υπαιτίους δημιουργίας και υπόχρεους αποκατάστασης. Σε κάθε περίπτωση, η εν λόγω ενέργεια εντάσσεται στην έννοια της περιβαλλοντικής ζημίας και απαιτείται άμεση αποκατάσταση.

Τα προβλήματα που υφίστανται στη διαχείριση των αποβλήτων και η μη επίτευξη των στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο, όπως αυτοί εκφράζονται μέσω των ΠΕΣΔΑ και του ΕΣΔΑ, συνέτειναν τα μέγιστα στην παράλειψη αποκατάστασης των ήδη υπάρχοντων κοινοτικών ΧΑΔΑ, αλλά και στη δημιουργία νέων. Η μη παρακράτηση από τον προϋπολογισμό των Δήμων του ποσού των προστίμων που επιβάλλονται από το ΔΕΕ για τους ενεργούς ΧΑΔΑ, αποτέλεσε, προφανώς μια πολιτική επιλογή, η οποία, όμως με τη σειρά της συνέβαλε, στην ολιγωρία των Δήμων ως προς την υλοποίηση των υποχρεώσεών τους. Οι πιο σημαντικοί λόγοι, όμως, για την εξακολούθηση λειτουργίας των χωματερών, αλλά και τη δημιουργία νέων, φαίνεται να είναι αφενός οι σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίηση ή εκσυγχρονισμό των έργων τελικής διάθεσης και αφετέρου η περιορισμένη επιτυχία των προγραμμάτων ανακύκλωσης, καθώς και της μείωσης ή πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων.

Ως εκ τούτου, προκειμένου να καταστεί εφικτή η αποκατάσταση των ΧΑΔΑ και η αποφυγή δημιουργίας νέων, είναι αναγκαίο να προηγηθούν τα ακόλουθα:

- Εφαρμογή των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΣΑ).

- Ενεργοποίηση των αρμοδίων φορέων για την αποκατάσταση των παλαιότερων και των νέων ΧΑΔΑ.
- Αλλαγή του συστήματος διαχείρισης στην κατεύθυνση όχι μόνο της αξιοποίησης των αποβλήτων με ανακύκλωση, επαναχρησιμοποίηση και ανάκτηση ενέργειας, αλλά κυρίως της πρόληψης ή και μείωσης της παραγωγής αποβλήτων.
- Επέκταση της εφαρμογής συστημάτων εναλλακτικής διαχείρισης από τους ΟΤΑ.
- Ολοκλήρωση των μελετών και δημοπράτησης των ώριμων έργων για την κατασκευή έργων τελικής διάθεσης αποβλήτων με υπολογισμό των υφιστάμενων πραγματικών αναγκών, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος υλοποίησης ενός υπερβολικού αριθμού ΧΥΤΥ, καθώς η μέθοδος τελικής διάθεσης είναι τελευταία, στην ιεράρχηση των αρχών της διαχείρισης των απορριμμάτων.

[1] Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο COM(2015)614 2/12/2015, όπως συμπληρώθηκε με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2018 Circular Economy Package (Δέσμη Μέτρων για την κυκλική οικονομία 2018) COM(2018)029.

[2] Υποθέσεις: C-45/91 καταδίκη της Ελλάδας για τη λειτουργία χώρου ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων στις εκβολές του χειμάρου Κουρουπητός στην Κρήτη
C-387/97 επιβολή χρηματικής ποινής για κάθε μέρα καθυστέρησης λήψης μέτρων συμμόρφωσης στην προπαρατεθείσα καταδικαστική απόφαση
C-502/03 καταδίκη της Ελλάδας για τη λειτουργία 1.125 μη ελεγχόμενων χώρων ταφής αποβλήτων
C-600/12 καταδίκη της Ελλάδας για τη διατήρηση σε λειτουργία του δυσλειτουργικού και κορεσμένου ΧΥΤΑ στη θέση Γρυπαράικα Ζακύνθου
C-378/13 επιβολή χρηματικού προστίμου κατά της χώρας μας
C-677/13 καταδίκη της Ελλάδας για τη μη σύννομη λειτουργία του ΧΥΤΑ Κιάτου
C-584/14 καταδίκη της Ελλάδας για μη συμμόρφωση της Ελλάδας και την παράλειψη οργάνωσης δικτύου εγκαταστάσεων τελικής διάθεσης επικίνδυνων αποβλήτων
C-202/16 καταδίκη της Ελλάδας για την μη σύννομη λειτουργία του ΧΥΤΑ Τεμπλονίου Κέρκυρας

[3] ΟΟΣΑ - Αξιολογήσεις Περιβαλλοντικών Επιδόσεων - Ελλάδα 2020, ανηρτημένο σε: <https://ypen.gov.gr/wp-content/uploads/2020/11/OECD-EPR-Greece-2020-Highlights-Greek.pdf>

[4] «Municipal Solid Waste Management in Greece- Legislation - Implementation

Problems», A. Bosdogianni, Sardinia 2007, Eleventh International Management and Landfill Symposium Proceedings.

[5] Ειδική Έκθεση «Η Διαχείριση των Αποβλήτων», Συνήγορος του Πολίτη, Αθήνα 2020, ανηρτημένο σε: <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.696218>

[6] «Η εμπειρία του Συνηγούρου του Πολίτη μέσω της διαμεσολάβησης του σε θέματα διαχείρισης ΑΣΑ και αποκατάστασης ΧΑΔΑ», Α. Παπαθανάσογλου, Κ. Αντωνιάδης, Μ. Παινήση, 6^ο Συνέδριο ΕΕΔΣΑ, Αθήνα 27 & 28 Φεβρουαρίου 2020.

[7] Case C-387/97 Commission v Greece, Conclusion 2 *“Whilst Article 4 of Directive 75/442 on waste did not specify the actual content of measures to be taken by the Member States in order to ensure that waste is disposed of without endangering human health and without harming the environment, it was non the less binding on the Member States as to the objective to be achieved, while leaving to them a margin of discretion in assessing the need for such measures. A significant deterioration of the environment over a protracted period when no action has been taken by the competent authorities is in principal an indication that the Member State concerned has exceeded the discretion conferred on it by that provision...”*

[8] Μερικά παραδείγματα από τις υποθέσεις του Συνηγούρου του Πολίτη είναι η δημιουργία ΧΑΔΑ με την εκτεταμένη διάθεση ΑΕΚΚ σε λατομεία στη θέση Λατζιμά Δήμου Ρεθύμνης και στην Αγία Μαρίνα Χανίων. Ανηρτημένα σε: https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.682174 και https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.511249

[9] Σχετική η υπ’ αριθμ.: 55/2019 απόφαση του Πρωτοδικείου Αιγίου με την οποία το Δικαστήριο, επειδή ο φορέας διαχείρισης δεν έλαβε τα προσήκοντα μέτρα αποκατάστασης, απαγόρευσε τη λειτουργία του εν λόγω ΧΥΤΑ μέχρι την εφαρμογή των αναγκαίων τεχνικών παρεμβάσεων και την έκδοση νέας ΑΕΠΟ για τη λειτουργία αυτού. Όπως έχει διαπιστώσει σε σειρά αυτοψιών που διενήργησε, ήδη από το 2015, η αρμόδια υπηρεσία περιβάλλοντος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος «...μεγάλες ποσότητες ογκωδών αποβλήτων διατίθενται εκτός του περιφραγμένου χώρου με εμφανή δημιουργία ΧΑΔΑ, το σύστημα συλλογής και καύσης του βιοαερίου δε λειτουργεί, τα παραγόμενα στραγγίσματα λιμνάζουν στο χώρο...λόγω της πυρκαγιάς που εκδηλώθηκε στο χώρο καταστράφηκε η μεμβράνη της όμορης με το βιολογικό καθαρισμό δεξαμενής φιλτραρίσματος των στραγγισμάτων με αποτέλεσμα τα στραγγίσματα να λιμνάζουν εντός αυτής και να διαφεύγουν στον παρακείμενο του ΧΥΤΑ χώρο... απουσιάζει πλήρως συμπιεστής απορριμμάτων με αποτέλεσμα την υπέρβαση των ορίων του απορριμματικού ανάγλυφου και αφετέρου τη μείωση του χρόνου ζωής της λεκάνης ταφής».

[10] Απόφαση C-677/2013 «...όσον αφορά τον χώρο υγειονομικής ταφής απορριμμάτων (ΧΥΤΑ) του Κιάτου (Ελλάδα), η Ελληνική Δημοκρατία: - μη λαμβάνοντας τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσει ότι η διαχείριση των αποβλήτων στον εν λόγω ΧΥΤΑ πραγματοποιείται χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ανθρώπινη υγεία και χωρίς να βλάπτεται το περιβάλλον...- ανεχόμενη τη λειτουργία του εν λόγω ΧΥΤΑ χωρίς εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους και χωρίς ισχύουσα άδεια ...και μη διασφαλίζοντας ότι στον ΧΥΤΑ πραγματοποιείται μόνο διάθεση αποβλήτων που έχουν υποστεί ...και μη μεριμνώντας ώστε οι διαδικασίες ελέγχου και παρακολούθησης κατά τη λειτουργία να πληρούν τις ελάχιστες νόμιμες απαιτήσεις,...παρέβη τις υποχρεώσεις ...της οδηγίας 1999/31, καθώς και ... της οδηγίας 2008/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ...».

[11] Ανεξέλεγκτος χώρος διαχείρισης αποβλήτων στην περιοχή Κοσσίνι του Δήμου Τήνου, ανηρημένο σε: https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.93034

[12] Σύμφωνα με την παρ. η, του άρθρου 2, της ΚΥΑ Η.Π. 29407/3508/2002 (ΦΕΚ Β 1572/16.12.2002) «Μέτρα και όροι για την υγειονομική ταφή αποβλήτων» «...χώρος υγειονομικής ταφής...κάθε χώρος διάθεσης αποβλήτων...επί ή εντός του εδάφους...κάθε μόνιμος (δηλαδή χρησιμοποιούμενος άνω του έτους) χώρος προσωρινής αποθήκευσης αποβλήτων...».

[13] Αποκατάσταση χώρου δεματοποίησης απορριμμάτων Δήμου Ερμιονίδας, ανηρημένο σε: https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.559271

[14] (Αιτιολογική σκέψη 15 της Τροπολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2018 στην πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που αφορά την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης (COM(2017)0753 — C8-0019/2018 — 2017/0332(COD)).

[15] Άρθρο 300 ΑΚ: «Αν εκείνος που ζημιώθηκε συντέλεσε από δικό του πταίσμα στη ζημία ή την έκτασή της, το δικαστήριο μπορεί να μην επιδικάσει αποζημίωση ή να μειώσει το ποσό της. Το ίδιο ισχύει και όταν εκείνος που ζημιώθηκε παρέλειψε να αποτρέψει ή να περιορίσει τη ζημία ή δεν επέστησε την προσοχή του οφειλέτη στον κίνδυνο ασυνήθιστα μεγάλης ζημίας, τον οποίο ο οφειλέτης ούτε γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει. Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και για το πταίσμα των προσώπων για τα οποία ευθύνεται εκείνος που ζημιώθηκε».

[16] Άρθρο 90, παρ. 4, του ν. 4685/2020 «.. Η διακρίβωση και αξιολόγηση της ρύπανσης σε χώρο, όπως ιδίως γήπεδο, οικόπεδο, κτίσμα ή κατασκευή όπου υπάρχουν επικίνδυνα απόβλητα, καθώς και η διακρίβωση του κατόχου των επικινδύνων

αποβλήτων πραγματοποιούνται από την αρμόδια υπηρεσία Περιβάλλοντος της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 12 της κοινής υπουργικής απόφασης υπ' αριθμ. ΗΠ 13588/725/2006 (Β' 383), όπως ισχύει.»

[17] Άρθρο 12, παρ. 2, της ΚΥΑ 13588/725/2006: «2. Με την απόφαση της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου καθορίζεται ως φορέας εκτέλεσης των εργασιών αυτών: α) Ο φορέας διαχείρισης ή ο κάτοχος των επικινδύνων αποβλήτων, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, ο οποίος καταβάλλει και τις δαπάνες για την εκτέλεση των ως άνω έργων και εργασιών, β) Η Περιφέρεια, για τις περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων χώρων ή εγκαταστάσεων διαχείρισης επικινδύνων αποβλήτων και μέχρις ότου διαπιστωθεί η ταυτότητα του παραγωγού ή κατόχου των επικινδύνων αποβλήτων, καθώς και για την περίπτωση που δεν διαπιστωθεί, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, η ταυτότητα του φορέα διαχείρισης ή του κατόχου των επικινδύνων αποβλήτων. Στην περίπτωση διαπίστωσης της ταυτότητας του παραγωγού ή του κατόχου των επικινδύνων αποβλήτων, η δαπάνη καταλογίζεται σε αυτόν».

[18] Άρθρο 3, παρ. 1δ, της ΚΥΑ 62952/5384/2016: «δ) Στο άρθρο 12 αντικαθίστανται οι λέξεις «Περιφέρεια» και «Γενικού Γραμματέα» από «Αποκεντρωμένη Διοίκηση» και «Συντονιστή», αντιστοίχως, η δε παράγραφος 3 αντικαθίσταται ως εξής: 3. Σε περίπτωση ρύπανσης ενός χώρου με επικίνδυνα απόβλητα συνεπεία ατυχήματος, συμπεριλαμβανομένων και των περιστατικών όπου απαιτείται επείγουσα διαχείριση επικίνδυνων αποβλήτων, μετά την υλοποίηση των άμεσων μέτρων καταστολής του συμβάντος από τις αρμόδιες Πυροσβεστικές Αρχές, όλα τα αναγκαία μέτρα για την εξυγίανση και αποκατάσταση του χώρου και την προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος λαμβάνονται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου. Ειδικότερα, οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις αποτελούν τις αρμόδιες αρχές για την εποπτεία και έγκριση εκτέλεσης των απαιτούμενων μέτρων/εργασιών, η δε υλοποίηση των απαιτούμενων μέτρων/εργασιών αναλαμβάνονται από τον υπόχρεο φορέα/ κάτοχο των επικινδύνων αποβλήτων ή από την υπηρεσία περιβάλλοντος της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης στις περιπτώσεις όπου δεν μπορεί να διαπιστωθεί η ταυτότητα του παραγωγού ή κατόχου των επικινδύνων αποβλήτων».

[19] Περαιτέρω, με το άρθρο 90 του ν. 4685/2020 εξειδικεύτηκε ότι για την απομάκρυνση αμιαντούχων αποβλήτων από ιδιωτικά οικοπέδα υπόχρεοι είναι οι ιδιοκτήτες αυτών.

[20] Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο επέβαλε στη χώρα μας πρόστιμο 10 εκατομμυρίων ευρώ για μη συμμόρφωση στην προγενέστερη απόφασή του και πρόστιμο 14.520.000 ευρώ ανά εξάμηνο για τους ΧΑΔΑ που υπήρχαν το Μάιο του 2014, το οποίο όμως θα

μειώνεται κατά 40.000 ευρώ για κάθε ΧΑΔΑ που θα παύεται ή θα απορρυπαίνεται.

[21] Έγγραφο ΥΠΕΝ/ΔΔΑ/16545/357/19.05.20 απάντηση στο πλαίσιο διαμεσολάβησης της Ανεξάρτητης Αρχής

[22] Επίσης, τονίστηκε ότι η τεχνολογία των δεματοποιητών, όταν πρόκειται για ανάμικτα απορρίμματα, χρησιμοποιείται διεθνώς για την προσωρινή αποθήκευση των δεματοποιημένων απορριμμάτων, πριν την τελική τους διάθεση σε χώρο υγειονομικής ταφής (balefills), με στόχο τη μείωση του απαιτούμενου χώρου, την ελαχιστοποίηση των οχλήσεων και των απαιτήσεων για ημερήσια κάλυψη και την ελαχιστοποίηση του κόστους μεταφοράς. Αντίθετα, δε χρησιμοποιείται για την προσωρινή αποθήκευση πριν τη μηχανική διαλογή προς περαιτέρω επεξεργασία του βιοαποδομήσιμου κλάσματος. Συνεπώς, εν προκειμένω, η προσωρινή αποθήκευση δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος.

[23] Άρθρο 83, παρ. 3, εδ. Δ, του ν. 4685/2020 σε τροποποίηση του άρθρου 35 του ν. 4042/2012.

[24] Συνήγορος του Πολίτη, Σχόλια επί του Νομοσχεδίου «Εκσυγχρονισμός Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας», ανηρτημένο σε:

<https://www.synigoros.gr/resources/20200504-sxolia-epi-nomosx-eksychr-perival-nomot.pdf>, Μάιος 2020.

[25] «Ελλάδα - Η κατάσταση του Περιβάλλοντος 2019» έκθεση 2019, ΟΦΥΠΕΚΑ ανηρτημένο σε: <http://www.ekpaa.ypeka.gr/ektheseis/soer-2019/>

[26] Βάσει του άρθρου 158 του ν. 4389/2016.

[27] Υπ' αριθμ. πρωτ.: 129786/20.08.14 έγγραφο της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης Προγράμματος «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» του ΥΠΕΚΑ προς Γραφείο Κοινοβουλευτικού Ελέγχου.

[28] Βλ. Ετήσια Έκθεση του 2011 του Συνηγόρου του Πολίτη. Ανηρτημένο στην ιστοσελίδα της Αρχής στο:

<https://www.synigoros.gr/resources/docs/diaxeirish-perivallontos-kai-organwsh-toy-xwroy.pdf>

[29] Ανηρτημένο σε: https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diaxeirisi_apovlitwn.415377

[30] Σύμφωνα με το άρθρο 26 του ν. 4042/2012 «...1. Ο παραγωγός ή ο κάτοχος των αποβλήτων υποβάλλει τα απόβλητα, κατά προτεραιότητα, σε εργασίες ανάκτησης,

σύμφωνα με τα άρθρα 14 και 29 του παρόντος....2. Εφόσον απαιτείται συμμόρφωση προς την παράγραφο 1 και για τη διευκόλυνση ή τη βελτίωση της ανάκτησης, τα απόβλητα συλλέγονται χωριστά και, εάν είναι εφικτό από τεχνικής, περιβαλλοντικής και οικονομικής άποψης, δεν αναμιγνύονται με άλλα απόβλητα ή με άλλα υλικά με διαφορετικές ιδιότητες....»

[31] Άρθρο 3, παρ. 1δ, της υπ' αριθμ. ΚΥΑ 62952/5384/2016 (ΦΕΚ Β 4326/30.12.2016): Έγκριση Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων (ΕΣΔΕΑ): «... Ειδικότερα, οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις αποτελούν τις αρμόδιες αρχές για την εποπτεία και έγκριση εκτέλεσης των απαιτούμενων μέτρων/ εργασιών, η δε υλοποίηση των απαιτούμενων μέτρων/ εργασιών αναλαμβάνονται από τον υπόχρεο φορέα/ κάτοχο των επικίνδυνων αποβλήτων ή από την υπηρεσία περιβάλλοντος της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης στις περιπτώσεις όπου δεν μπορεί να διαπιστωθεί η ταυτότητα του παραγωγού ή κατόχου των επικίνδυνων αποβλήτων...».